

Mennið fólksins skúla

Skal fólkskúlin framhaldandi vera fólksins skúli og skúli teirra, sum ætlandi fara at mynda 21. öld, so er umráðandi, at hann stóðugt mennist og lagar seg, so hann kann verða førur fyri at velja og vraka og geva næmingunum ein bæði viðkomandi og hollan førning at hava við sær á lívsleiðini segði Petur J. Sigvarðsen, deildarleiðari á Landsskúlafyriritingini m.a. tá útyggingin av Seldarfjarðar skúla herfyri varð liðug. Vit prenta røðuna hann helt:

Røða hildin 28.11.92 í sambandi við, at útyggingin av Seldarfjarðar Skúla er lokin.

Háttvirda samkoma!

Fortíðin

Vit, ið nú eru um miðan aldur og eldri, og sum minnst heimaútroðurin við árabát, vaðbeinstíðina, – kanska ikki koluna og fyrstaðin, men petroleumlampuna, torvið og komfyrin, vit kunnu ikki annað enn ógvast við, tá ið vit hugsa um alla ta menning og ta helst alt ov stóru og brádlugu samfelagsbroyting, ið farin er fram seinastu 20-30 árin.

Tað var eitt sera eintáttad samfelag, vit minnst afturá sum børn. Peningur var lítill og eingin, eini 2-3 ættarlið vóru stígváð saman undir somu lon, har ein og hvør mátti hjálpa til eftir førirum inni og úti, í bøn, haga, björgum og á sjónum til tess at livjarga sær og sínum.

Útbúvgingarmøguleikarnir vóru lítill og eingir hjá teimum flestu, tí ráð vóru ikki til tess. Ráðini til skúla og skúlabýgging vóru sum vera man heldur ikki so góð. Og eins og húsini um tað mundið vóru lítill og mangan trøngill, so var tað sama eisini galdandi, tá ið tað snúði seg um skúla og skúlabýgging.

Tó kann sigast, at tann gamli føroyski bygðaskúlin var bygður og hóskaði væl til tað samfelag, ið tá var, tí eins og samfelagið var eintáttad, so var skúlin tað eisini. Sjálvur skúlabýggingurin var sum oftast ein ella kanska tveir, triggar skúlastovur. Annars var bert ein durur og eitt loft,

meira var tað ikki.

Lærðomsinnihaldið var eisini rættiliga avmarkað. Tað vóru bert nakrar fáar bókligar lærugreinar; men tær skuldu so dugast til lítar; annars var ikki væl vörð. Verkligar ella praktiskar lærugreinar sum handarbeði, smíð, heimkunneiki, ítróttur o.s.fr. varð hildið óneyðugt at hava sum lærugreinar í skúlanum, tí henda handliga lærðomin nam barnið í uppvøkstri sínum heima við hús, í dagligum samstarvi við teim vaksnu í bøn og haga, til fjals og til fjøru, har alt tað heimliga umhvørvið eisini var leikvøllur barna og verð.

Eitt samfelag í ræmbling

Men tíðir broytast og soleiðis eisini kor barna. Fyri einum 30 árum síðani fór tað føroyska samfelagið rættiliga at mennast, so hvørt sum nútímans fiskiskip, flakavirkir, idnaðarvirki o.a. sóu dagsins ljós. Fólkið – og tað serstakliga á bygð – varnaðust, at hetta vanligu hvørðagsarbeðið, har úrtøkan var »in natura«, loysti seg ikki, sum sagt varð. Vit fingur peningasamfelagið – ella enn betur vælferðarsamfelagið, sum tað verður rópt – við øllum teimum eyðkennum, sum ov langt verður at røða um her. Men vit kenna tað øll: hetta fløkjaliga, kollvelta og tíverri eisini kollrenda samfelag við fullkomuliga broyttum hús-fólkaamynstri, bústaðarmynstri, umsorganar- og uppálingarmynstri o.s.fr. – Samanumtikið eitt heilt nýtt samfelag, ið als ikki hevur funnið sitt sanna stev. Tvørturímóti. Eitt samfelag, sum júst nú er

stätt í eini sera álvarsligari búskaparkreppu, sum eingin enn kennir avleiðingarnar av til fulnar.

Nútidin

Men hvussu enn leikur fer, so mega vit tó ongantíð missa vónina, og um tað bæði í náttúruni og samfelagnum er so í løtuni, at hvør dagur tykist dapri enn annar, so mega vit tó líta framfyrir í vónini um, at tá ið komið er á botn, og hóast kanska mangt tá liggur í sori, at so risur aftur tann dagur, tá ið eitt frískari og sunnari samfelag verður at spretta úr aftur toftunum og menna seg við sunnum stevi samsvarandi teim móguleikum, sum eru í samfelagnum.

Ið hvussu er, so eiga skúli og samfelag helst at ganga hond í hond, og skal fólkskúlin framhaldandi vera fólksins skúli og sostatt skúli teirra, sum skulu liva og virka í einum alsamt broyttilugum samfelag. – og kanska einum heilt øðrum samfelag enn tí, vit higartil hava kent, ja, so er sera umráðandi, at skúlin má fáa móguleika at mennast og at laga seg til tað umskiftandi samfelag, sum hann altíð eigur at vera ein partur av. Annars verður hann ikki førur fyri at lúka uppgávu sína sum skúli.

Peningaríkið setti straks sín dám á alla bygging bæði í bygð og bý – eisini á skúlabýgging. Bæði sethús og skúlar vuku almikið í vavi og fingur eitt nýtt snið, og samstundis fóru einir 30 bygðaskúlar í søguna.

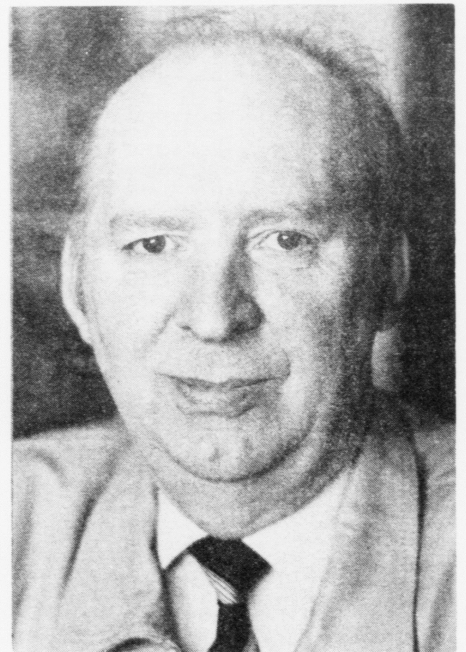
Hesir nýggju skúlarnir vóru eisini heilt øðrvísi innan enn

teir gomlu bygðaskúlarnir. Tað vóru ikki bert fleiri skúlastovur, men sum nakað heilt nýtt høvdu teir nú eisini sonevndar sergreinarstovur. Ætlanin við hesum nýggja skúlakarmi var eyðsýnd: hesin skúli skuldi fyrri tað fyrsta hava væl fleiri bókligar lærugreinar; men harumframt skuldi hann nú eisini hýsa teim sonevndu verkligu/praktisku lærugreinum sum smíði, handarbeði, heimkunleika, tilevning og so sjálvandi eisini: fimleikahøll og svimjihøll og so helst eisini ítróttarhøll og leikvøll.

Ikki eitt øvugt orð um alla hesa kollvelting innan skúlagátt her á landi, tí soleiðis vildu vit jú øll hava tað. Í hesum viðfangi eiga vit tó bert at hugsa um tað innihaldsligu broytingina: at hetta, sum tú fyrr fyrri ein stóran part nam uttan fyrri skúlagátt, verður nú lagt yvir á skúlan og tessvegna flutt úr sínum natúrliga umhvørvi. – Nú skuldi alt hetta brádliga gerast lærugreinar.

Framtíðin?

Hóast eingin okkara er førur fyri at siga, hvussu framtíðar samfelagið fer at verða, so eru vit tó øll vitandi um tað nýggja Europakortið, sum nú er í gerð, og sum mestum broytist dag frá degi. Á hesum korti tykist tann blái liturin við teim gyltu stjornumum at breiða seg bæði eysturfir og norðurfir. Týðningarmikið er í hesum viðfangi at vita – eisini fyrri skúlskapin – hvørni lit hesin oyggjaflokkur man fara at fáa á hesum korti í framtíðini, tí hvussu er og ikki, so fer hesin stóri felagsskapur uttan iva

eisini at ávirka føroyskan skúlskap og útbúgving í komandi tíðum.

Og so teldufroðin og hátøknið og tann ómetaliga ávirkan hon longu hevur, og sum helst verður nógv størri, sum frá líður. Við upplýsingartøknið verður við øktari megi útlendsk ávirkan á fremmandum máli borin okkum uttanfrá alt samdøgríð. Her standa ikki minst øll Norðurlond í dag og spyrja, hvussu tað verður vörð við t.d. máli og mentan okkara, ja, samleika okkara sum fólk og tjóð.

Skúlafólk eru á einum máli um, at nakað av tí, ið her er nomið við og mangt mangt annað verður at broyta familjuliv, bygdaliv, samfelagsliv, vinnuliv og harvið eisini skúlan og gerandisdag hansara.

Skal fólkskúlin tí framhaldandi vera fólksins skúli og skúli teirra, sum ætlandi fara at mynda 21. öld, ja, so er umráðandi, at hann stóðugt mennist og lagar seg, so hann kann verða førur fyri at velja og vraka og geva næmingunum ein bæði viðkomandi og hollan førning at hava við sær á lívsleiðini.

Um allan tann mentaða heimin verður tí nógvur peningur nýtur til royndar- og menningararbeði skúlan. Eitt rættiliga miðvíst menningararbeði fer sum kunnugt eisini fram í tí føroyska fólkskúlanum í dag. Her grøt um gangandi fót.

Men tað er eingin ivi um, at allur gróður og vøkstur á hesum øki má spretta í skúlanum sjálvum – í góðum samstarvi við heimini og skúlamyndugleikarnar, annars hevur hann neyvan nakrar lívsmøguleikar.

Seldarfjarðar Skúli

Henda útygging, sum nú er liðug, kann sigast at vera eitt úrslit av drúgvum samstarvi, og uttan hetta samstarvið høvdu vit neyvan nátt tí góða úrsliti, sum vit í dag munnu fegnast um.

Vit kunnu siga, at hesin nýggi Seldarfjarðar Skúli er

eitt eindomi av sínum slag í føroyskari skúlabýgging. Vit hava ein nýggjan og væl størri skúla, nevnliga Hoyvíkar Skúla, ið er 2-sporaður grundskúli við tveimum samstarvshølum, og sum eisini er bygður eftir Samskúlahugsanini.

Seldarfjarðar Skúli hevur ein sera líðiligan og spennandi skúlskap, og her er lagamanni í størri mun enn mangan aðrastaðni at hava fjølbroytta evnisskipaða undirvísing innan veggja, um so skuldi verið. Her er tað næstan bert hugflogið, ið setur markið. Í hesum skúla, sum er ætlaður til trý tey fyrstu skúlaárin í duplulum sporum, eru 6 skúlastovur og 2 samstarvsheli. Við hesi innrætting og tí útbúnaði, sum skúlin vónandi fær, ber sera væl til at hava samskipaða, fjøltáttada evniskunnandi undirvísing, har hugur og hond, lærugreinasamstarv, flokkasamstarv, foreldra- og skúlasamstarv o.a. vónandi fáa góðar dagar.

Fólkskúli og fólkaraði

Tað verður stundum verið havt á máli, at demokratið, fólkaraðið hevur ikki trivist alt ov væl í Føroyum. Onkur vil vera við, at hetta kanska stavar heilt frá tí gomlu slupptíðini, tá ið ein og hvør var sær sjálvum næstur og stóð í sjálvdrátti og fílaði við vaðbeinið.

Hvussu er og ikki, so vita vit ið hvussu so er, at sjálvdráttur og sjálvsøkni eru fyrbrigdi, ið altíð hava havt rættiliga góðar dagar í Føroyum.

Tað hevur óivað verið nakað av hesi hugsan, sum eitt av mætum skaldum okkara man hava havt, tá ið hann á sinni yrkti hesar so væl kendu reglur, sum eftir nýtsluni at døma geva afturljóð í mongum førøyingi:

Saman at halda var ei okkum givið
tí er so lítið burtur úr her blivið,

